

१२ जानेवारी, १९५१.

एस. सी. आर. सर्वोच्च न्यायालय अहवाल १२७

रामजीलाल

विरुद्ध

आयकर अधिकारी, महेंद्रगड

[श्री हरिलाल कानिया, सरन्यायाधीश, सय्यद फजल.अली,

पतंजली शास्त्री, मुखर्जी आणि दास, न्या. न्या.]

भारतीय संविधान, अनुच्छेद 14, 31 (1), 32, 265-पतियाळा आणि पूर्व पंजाब राज्य संघ सामान्य तरतुदी (प्रशासन) अध्यादेश (2005 चा सोळावा) – संघराज्य – आयकर संबंधित कायदा-- 20 ऑगस्ट 1948 पासून सर्व राज्यांमध्ये लागू करण्यात आलेल्या एकसमान कायदा -- संबंधित प्रलंबित प्रकरणांची कार्यवाही अस्तित्वात असलेल्या कायद्याद्वारे नियंत्रित करण्याची तरतूद – विविध राज्यांमध्ये विविध दराने मूल्यांकन करणे— कायद्याची समानता -मूलभूत अधिकाराचे उल्लंघन-20 ऑगस्ट 1948 पूर्वी जमा झालेल्या प्राप्तीकराचे मूल्यांकन- - वैधता -कायद्याच्या अधिकाराखाली

असलेल्या मालमत्तेपासून वंचित न राहण्याचा मूलभूत अधिकार-कर आकारणीसाठी ग्राह्य धरणे—अनुच्छेद 31 (1) आणि 265 ची व्याप्ती -कर कायद्यांपासून संरक्षणासाठी अनुच्छेद 32 लागू करणे —दाखलयोग्यता.

पटियाला आणि पूर्व पंजाब राज्य संघ सामान्य तरतुदी (प्रशासन) अध्यादेशाच्या कलम 3 (1) (क्र. 2005 चा सोळावा) जो 2 फेब्रुवारी 1949 रोजी अंमलात आला आणि 20 ऑगस्ट 1948 पासून अंमलात असलेल्या आधीच्या अध्यादेशातील कलम ३ पुनः लागू करण्यात आले ज्यात अशी तरतूद करण्यात करण्यात आली होती की, लागू केलेल्या दिवसापासून (म्हणजे 20 ऑगस्ट 1948 पासून) पटियाळा राज्यात अंमलात असलेला असलेले सर्व कायदे उक्त संघराज्याच्या प्रदेशांना योग्य बदलासह अंमलात असलेला करतील, परंतु करार करणाऱ्या कोणत्याही राज्याच्या न्यायालयासमोर आणि इतर प्राधिकरणांसमोर प्रलंबित असलेल्या सर्व कार्यवाहीचा निपटारा 20 ऑगस्ट 1948 पूर्वी लगेचच अशा करार करणाऱ्या राज्यात अंमलात असलेला असलेल्या अशा कार्यवाहीवर नियंत्रण ठेवणाऱ्या कायदानुसार केला जाईल. करार करणाऱ्या राज्यांपैकी एका राज्यात, म्हणजे, कपूरथला मध्ये सदर तारखेला आयकर कायदा अंमलात होता, ज्या अंतर्गत देय कराचा दर पटियाळा आयकर कायदांतर्गत देय दरापेक्षा कमी होता आणि अन्य करार करणाऱ्या राज्य, नभा येथे कोणताही आयकर कायदा अजिबात नव्हता. 12 एप्रिल 1948 रोजी संपलेल्या लेखा वर्षासाठी, कपूरथला राज्याच्या करदात्यांचे मूल्यांकन, हे प्रलंबित कार्यवाहीशी संबंधित अध्यादेशातील कलम ३ च्या परंतुकाच्या अनुषंगाने, कपूरथला

प्राप्तिकर कायद्याने निश्चित केलेल्या कमी दरांवर केले गेले. दिनांक २० ऑगस्ट, १९४८ रोजी नाभामध्ये कोणताही आयकर कायदा नसल्यामुळे, नाभाच्या प्रकरणांचे मूल्यांकन पटियाला कायद्याने निश्चित केलेल्या उच्च दरांवर केले गेले, आणि त्यामुळे नाभामध्ये कोणतेही प्रकरण प्रलंबित राहिले नाही. याचिकाकर्ता जो नाभामध्ये राहणारा करपात्र व्यक्ती होता आणि ज्याचे निर्धारण पटियाळा कायद्यांतर्गत करण्यात आले होते, त्याने राज्यघटनेच्या अनुच्छेद ३२ अन्वये उत्प्रेषण प्राधिलेखासाठी अर्ज करून पुढील कारणांसाठी निर्धारण रद्द करण्याची मागणी केली.(1) त्याला कायद्यापुढे समानतेचा मूलभूत अधिकार नाकारला गेला होता आणि कलम 14 द्वारे हमी दिलेल्या कायद्यांचे समान संरक्षण नाकारले गेले होते, कारण कपूरथलाच्या करपात्र व्यक्तीचे निर्धारण ज्या दराने केले गेले त्यापेक्षा जास्त दराने त्याच्या करदायित्वाचे निर्धारण केले गेले (2) नाभा येथे पटियाळा आयकर कायदा अंमलात आणणारा अध्यादेश मात्र 20 ऑगस्ट 1948 रोजी लागू करण्यात आला होता, त्यामुळे तो पूर्वलक्षी प्रभावाने काम करू शकत नाही आणि 12 एप्रिल 1948 रोजी संपलेल्या वर्षात जमा झालेल्या उत्पन्नावर कर आकारण्यास अधिकृत करू शकत नाही आणि त्यामुळे त्याला संविधानाच्या अनुच्छेद 31 (1) द्वारे हमी दिलेल्या मूलभूत अधिकाराचे उल्लंघन करण्याची भीती वाटत होती.

असा निर्णय देण्यात आला की, (1) कपूरथला आणि नाभाच्या करदात्यांमधील भेदभाव, काही असल्यास, अध्यादेशाद्वारे आणला गेला नव्हता, तर नाभा मध्ये कोणताही आयकर कायदा नव्हता या स्थितीमुळे होता आणि परिणामी कोणत्याही नाभा

करदात्यांविरुद्ध मूल्यांकनाचे प्रकरण प्रलंबित नव्हते ; आणि कोणत्याही परिस्थितीत, जेव्हा हक्क किंवा दायित्व जमा झाले आणि कार्यवाही सुरू झाली तेव्हा लागू असलेल्या कायदानुसार प्रलंबित कार्यवाही पूर्ण केली जावी अशी तरतूद, करदात्यांच्या वाजवी वर्गीकरणावर आधारित एक वाजवी कायदा होता, जो समान संरक्षण खंडांतर्गत अनुज्ञेय आहे.

(2) ज्या अर्थी राज्यघटनेच्या अनुच्छेद 265 मध्ये अशी विशेष तरतूद आहे की, कायद्याच्या अधिकाराशिवाय कोणताही कर आकारला जाणार नाही किंवा गोळा केला जाणार नाही, त्या अर्थी अनुच्छेद ३१ चे खंड (१) हे कर लादणे किंवा गोळा करणे या व्यतिरिक्त मालमत्तेपासून वंचित ठेवण्याशी संबंधित आहे असे मानले पाहिजे आणि अनुच्छेद 265 द्वारे प्रदान केलेला अधिकार हा घटनेच्या भाग 3 द्वारे प्रदान केलेला अधिकार नसल्यामुळे, त्याची अनुच्छेद 32 अंतर्गत अंमलबजावणी केली जाऊ शकत नाही.

मूळ अधिकारिता : याचिका क्र. १३५/१९५०.

राज्यघटनेच्या अनुच्छेद ३२ अन्वये उत्प्रेषण प्राधिलेख आणि बंदी या स्वरूपाच्या रिट साठी अर्ज.

याचिकाकर्त्याची बाजू डॉ. टेकचंद (हरदयाळ हार्डी आणि जिंद्रालाल, त्यांच्यासोबत) यांनी मांडली.

उत्तरवादी कडून भारताचे महाधिवक्ता एम. सी. सीतलवाड (त्यांच्यासोबत एस. एम. सिकरी) यांनी बाजू मांडली.

जानेवारी, १९५१. न्यायालयाचा न्यायनिर्णय मा.न्या. दास, न्या. कडून पारीत

दास, न्या. - याचिकाकर्त्याने अनुच्छेद 14 आणि 31 द्वारे हमी दिलेले त्याचे मूलभूत अधिकार असल्याचा दावा केलेल्या संरक्षणाच्या योग्य आदेशांसाठीचा राज्यघटनेच्या अनुच्छेद 32 अंतर्गत हा अर्ज आहे. हे एक चाचणी प्रकरण असल्याचे म्हटले जाते, कारण आम्हाला सांगितले जाते की, त्याच्या निर्णयावर इतर अनेक व्यक्तींचे अधिकार अवलंबून आहेत ज्यांचे हितसंबंध सदर याचिकाकर्त्याच्या हितसंबंधांसारखेच आहेत.

या अर्जाच्या उद्देशांसाठीच्या वस्तुस्थितीबाबत कोणताही गंभीर वाद नाही.ते थोडक्यात पुढीलप्रमाणे आहेत: 5 मे 1948 रोजी, पतियाळा आणि नभासह पंजाबच्या आठ राज्यांच्या तत्कालीन राज्यकर्त्यांनी, भारत सरकारच्या सहमतीने आणि हमीसह, पतियाळा आणि पूर्व पंजाब स्टेट्स युनियन, यापुढे संक्षिप्ततेसाठी पेस्पू असे म्हटले आहे, या नावाने समान कार्यकारी, विधिमंडळ आणि न्यायव्यवस्थेसह त्यांचे प्रदेश एकाच राज्यात एकत्र आणण्याचे आणि समाकलित करण्याचे मान्य केले. प्रसंविदाच्या अनुच्छेद 3 (6) नुसार पटियाळाचा तत्कालीन शासक हा राज्यकर्त्यांच्या परिषदेचा पहिला अध्यक्ष किंवा राजप्रमुख बनला आणि तो त्याच्या जीवनकाळात हे पद धारण करणार आहे. प्रसंविदाचे अनुच्छेद ६ खालीलप्रमाणे आहे:

" (1) प्रत्येक करार करणाऱ्या राज्याचा शासक, व्यवहार्य होईल तितक्या लवकर आणि कोणत्याही परिस्थितीत 20 ऑगस्ट 1948 पूर्वी, राजप्रमुखाकडे त्याच्या राज्याचे प्रशासन सोपवेल आणि त्यानंतर,

(अ) राज्यकर्त्याचे सर्व हक्क, अधिकार आणि अधिकारक्षेत्र जे संयोजक राज्याच्या सरकारशी संबंधित आहेत किंवा आनुषंगिक आहेत ते संघराज्यात निहित होतील आणि मात्र त्यानंतर या प्रसंविदा किंवा त्याखाली तयार केल्या जाणाऱ्या संविधानाद्वारे तरतूद केल्याप्रमाणेच त्याचा वापर करता येईल;

(ब) करार करणाऱ्या राज्याच्या सरकारशी संबंधित किंवा आनुषंगिक असलेल्या शासकाची सर्व कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्या संघराज्याला सोपवल्या जातील आणि त्या त्याद्वारे पार पाडल्या जातील;

(क) प्रसंविदा करणाऱ्या राज्याची सर्व मालमत्ता आणि दायित्व ही संघराज्याची मालमत्ता आणि दायित्व असेल, आणि

(ड) प्रसंविदा राज्याचे कोणतेही लष्करी दल असल्यास ते संघराज्याचे लष्करी दल बनतील.

भारतीय संविधानाच्या चौकटीत राहून संघराज्यासाठी एकसंध प्रकारची घटना तयार करण्यासाठी अनुच्छेद १० मध्ये एक स्थायी सभा स्थापन करण्याची अनुज्ञा आहे. निवडून आलेले विधिमंडळ अस्तित्वात येईपर्यंत ही संविधान सभा संघराज्याचा अंतरिम

कायदा म्हणूनही काम करणार होती.त्या अनुच्छेद खंड (2) चे परंतुक खालीलप्रमाणे आहे:

" परंतु असे की, राजप्रमुखांची संमती मिळाल्यानंतर संविधान सभेने तयार केलेली राज्यघटना अंमलात येईपर्यंत, राजप्रमुखांना संघराज्याची किंवा त्याच्या कोणत्याही भागाची शांतता आणि सुव्यवस्था राखण्यासाठी अध्यादेश काढण्याचा आणि जारी करण्याचा अधिकार असेल आणि अशा प्रकारे केलेल्या कोणत्याही अध्यादेशांना, त्याच्या घोषणेपासून सहा महिन्यांपेक्षा जास्त कालावधीसाठी, संविधान सभेने संमत केलेल्या कायद्याप्रमाणेच कायद्याचे बळ असेल. परंतु असा कोणताही अध्यादेश अशा कोणत्याही कायद्याद्वारे नियंत्रित किंवा रद्द केला जाऊ शकतो.

15 जुलै 1948 रोजी या संघराज्याचे उद्घाटन झाले आणि त्यानंतर राजप्रमुखांनी विविध करारबद्ध राज्यांचे प्रशासन ताब्यात घेतले. 20 ऑगस्ट 1948 रोजी राजप्रमुखांनी नभा राज्याचे प्रशासन ताब्यात घेतले.त्याच दिवशी राजप्रमुखांनी त्यांच्यामध्ये असलेल्या अधिकारांचा वापर करून पटियाला आणि पूर्व पंजाब राज्य संघ (प्रशासन) अध्यादेश, २००५ या नावाने एक अध्यादेश (२००५ चा क्रमांक १) जारी केला. या अध्यादेशातील खालील तरतुदी आमच्या हेतूसाठी सुसंगत आहेत:

"1. (2) ज्या तारखेला आणि ज्या तारखेपासून उक्त राज्य किंवा राज्यांपैकी कोणत्याही राज्याचे प्रशासन राजप्रमुखाकडे सोपवण्यात आले आहे किंवा केले गेले आहे, त्या तारखेपासून ते करार करणाऱ्या राज्यांमध्ये समाविष्ट असलेल्या प्रदेशांपर्यंत विस्तारेल.

2. * * *

3. राजप्रमुखाने, वर नमूद केल्याप्रमाणे, कोणत्याही प्रसंविदा करणाऱ्या राज्याचे प्रशासन ताब्यात घेतल्यानंतर लगेचच, हा अध्यादेश सुरू होण्याच्या तारखेस पतियाळा राज्यात कायद्याचे अग्रस्थान असलेले सर्व कायदे, अध्यादेश, कायदे, नियम, विनियम, अधिसूचना, हिदायत आणि हिरमान-ए-शाही हे उक्त राज्याच्या प्रदेशांना योग्य त्या फेरफेरासह अंमलात आणतील आणि त्या तारखेपासून अशा प्रसंविदा करणाऱ्या राज्यात ताबडतोब अंमलात असलेला असलेले सर्व कायदे रद्द केले जातील:

परंतु असे की, अशा तारखेस अशा कोणत्याही करार करणाऱ्या राज्याच्या न्यायालयांमध्ये किंवा कार्यालयांमध्ये प्रलंबित असलेली कोणत्याही स्वरूपाच्या कार्यवाही, या अध्यादेशात किंवा इतर कोणत्याही अध्यादेशात काहीही समाविष्ट असले तरी, अशा करार करणाऱ्या कोणत्याही राज्यात तूर्तास अंमलात असलेल्या अशा कार्यवाहीस नियंत्रित करणाऱ्या कायद्यांनुसार, निकाली काढण्यात येईल.

कलम 6 मध्ये कलम 3 अंतर्गत लागू केलेल्या कायद्यांचे जुळणी करण्याची आणि इतर गोष्टींबरोबरच, पटियाला राज्य आणि तत्सम यांना या कायद्यांमधील कोणताही संदर्भ

करण्याचा अन्वयार्थ संघराज्याला केलेल्या संदर्भ असा लावला जाणार होता. 20 ऑगस्ट 1948 पासून विविध करार करणाऱ्या राज्यांमध्ये 2001 चा पतियाळा आयकर कायदा आणि त्याखालील नियम अंमलात असतील, असे सूचित करणारी अधिसूचना (क्रमांक 35, दिनांक 27-5-05 ते 11-9-1948) महसूल सचिवांच्या स्वाक्षरीवरून जारी करण्यात आली होती, ज्यामुळे प्रलंबित कार्यवाही वगळता त्या तारखेपूर्वी त्या राज्यांमध्ये अंमलात असलेला असलेला कायदा किंवा कायदे रद्द करण्यात आले. येथे असे नमूद केले जाऊ शकते की त्या तारखेपूर्वी नाभा राज्यात त्या राज्याच्या प्रजेवर आयकर लादणारा कोणताही कायदा नव्हता. 14 नोव्हेंबर 1948 रोजी आयकर आयुक्तांनी अधिसूचना (क्रमांक 4, दिनांकित 29-07-2005) जारी केली आणि नाभा आणि नालागड या करारबद्ध राज्यांमधील व्यक्तींचे पतियाळा आयकर कायदा, 2001 अंतर्गत आयकरांचे मूल्यांकन केले जाईल, अशी माहिती दिली. ज्या राज्यांच्या व्यक्तींचे उत्पन्न करपात्र मर्यादेपर्यंत पोहोचले आहे, त्यांनी “यापुढे आयकर विभागाच्या लेखापरीक्षणाच्या उद्देशाने नियमित आणि योग्य खाती ठेवावीत, असे नमूद करण्यात आले होते.” 2 फेब्रुवारी 1949 रोजी अध्यादेश क्र. १/२००५ रद्द करण्यात आला आणि त्याच्या जागी राजप्रमुखांनी अध्यादेश क्र. १६/२००५ जारी केला आणि त्याला पतियाळा आणि पूर्व पंजाब राज्य संघ सामान्य तरतुदी (जाहिरात मंत्रालय) अध्यादेश, 2006 असे नाव दिले. त्यातील कलम 3

(1) खालीलप्रमाणे आहे:

"3. (1) नियुक्त केलेल्या दिवसापासून, त्या दिवशी पटियाला राज्यातील सर्व उपविधी आणि नियम, विनियम, उपनियमे आणि अधिसूचने आणि कायद्याने अंमलात असलेला असलेल्या इतर सर्व तरतुदी, संघराज्याच्या प्रदेशांना योग्य त्या फेरफारासह अंमलात येतील आणि त्या दिवसाच्या अगदी आधी इतर करार करणाऱ्या राज्यांमध्ये अंमलात असलेला असलेले सर्व उपविधी प्रभावी होणार नाहीत.

परंतु असे की, न्यायालयांमध्ये आणि कोणत्याही करार करणाऱ्या राज्यांच्या प्राधिकाऱ्यांसमोर प्रलंबित असलेले सर्व खटले, अपील, सुधारणा, अर्ज, पुनरावलोकने, फाशीची शिक्षा आणि इतर कार्यवाही किंवा त्यापैकी कोणतीही दिवाणी किंवा फौजदारी किंवा महसूल, या अध्यक्षता काहीही अंतर्भूत असले तरी, अशा कोणत्याही करार करणाऱ्या राज्यात नियुक्त दिनाच्या ताबडतोब आधी अंमलात असलेल्या अशा कार्यवाहीचे नियमन करणाऱ्या कायद्यांनुसार, निकाली काढली जाईल.

कलम (2) (अ) नुसार 'नियुक्त दिवस' म्हणजे 20 ऑगस्ट 1948 शी संबंधित भादोंचा 5 वा दिवस, 2005 असा परिभाषित करण्यात आला होता. 2005 च्या अध्यादेश 1 च्या कलम 6 प्रमाणेच जुळणी करण्याची तरतूद करणारे एक कलम होते. आणखी एक अध्यादेश होता, ज्याचा संदर्भ द्यायचा होता, तो म्हणजे 2006 चा अध्यादेश क्रमांक 1, ज्याला 13 एप्रिल 1949 रोजी जारी केलेला वित्त अध्यादेश म्हणतात, जो त्याच तारखेला लागू झाला. त्या अध्यादेशाच्या कलम 5 ने पटियाळा आयकर कायदा,

2001 मध्ये अनेक सुधारणा केल्या. त्या कायद्याचे कलम 3 आणि 34 पुनर्रचना करून आणि कलम 23 बी म्हणून एक नवीन कलम सादर केले. त्या अध्यादेशाचे कलम 6 खालीलप्रमाणे आहे:

"6. बैसाख, 2006 च्या पहिल्या दिवसापासून सुरू होणाऱ्या मूल्यांकन वर्षासाठी, चेत, 2005 च्या शेवटच्या दिवशी संपणाऱ्या मागील वर्षाचे उत्पन्न, नफा आणि लाभ, यांच्या लेख्यासंदर्भात

(अ) या अध्यादेशाच्या दुसऱ्या अनुसूचीच्या भाग १ मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या दरानुसार आयकर आकारला जाईल आणि

(ब) पटियाला कर अधिनियम, 2001 च्या कलम 55 च्या उद्देशाने अतिरिक्त कराचे दर या अध्यादेशाच्या दुसऱ्या अनुसूची भाग 2 मध्ये निर्दिष्ट केले जातील.

या परिस्थितीतच सध्याच्या याचिकेकडे नेणाऱ्या तथ्यांचा विचार करावा लागेल.याचिकाकर्ते आता पेप्सूमध्ये असलेल्या मोहिंदरगड जिल्ह्यातील अटेलीचे रहिवासी आहेत, परंतु जे पूर्वी नाभा राज्याचा भाग होते.याचिकाकर्ते रघुनाथ राय राम प्रसाद यांच्या नावाने आणि शैलीत अनेक वर्षांपासून अटेली येथे आपला व्यवसाय चालवत आहेत.नाभा राज्यात कोणत्याही कायद्याने असा कोणताही कर लादला नसल्यामुळे त्याने कधीही कोणताही आयकर भरला नाही. 20 ऑक्टोबर 1949 रोजी, याचिकाकर्त्याला पटियाळा आयकर कायदा, 2001 च्या कलम 22 (2) आणि 38

अंतर्गत नोटीस बजावण्यात आली होती, ज्यात त्याला मागील वर्षातील त्याचे उत्पन्न (13-4-1948 ते 12-4-1949) उघड करून आयकर वर्ष 2006 (13-4-1949 ते 12-4-1950) साठी विवरणपत्र सादर करणे आवश्यक होते. याचिकाकर्त्याने 4 डिसेंबर 1949 रोजी सन २००६ या वर्षासाठी आपले विवरणपत्र दाखल केले आणि 14 फेब्रुवारी 1950 रोजी त्याच्या आयकराचे मूल्यांकन करण्यात आले. 23 मे 1950 रोजी, याचिकाकर्त्याला कलम 34 अंतर्गत नोटीस मिळाली, ज्यात त्याला चेत 2005 चा शेवटचा दिवस संपणाऱ्या वर्षासाठी, म्हणजे 13-4-1948 ते 12-4-1949 या वर्षासाठी परतावा दाखल करण्यास सांगितले गेले. या परताव्यामध्ये त्याला त्याचे मागील वर्षाचे, म्हणजे सन २००४ (म्हणजे, 13-4-1947 ते 12-4-1948) या वर्षाचे त्याचे उत्पन्न निर्दिष्ट करायचे होते. असे दिसते की याचिकाकर्त्याने अटेली आणि कनीनाच्या इतर करपात्र व्यक्तींसह 9 जुलै 1950 रोजी प्राप्तिकर अधिकाऱ्यासमोर याचिका दाखल केली, ज्यात त्याला 2005 सालच्या मूल्यांकनाची कार्यवाही न करण्यास सांगितले, परंतु 13 जुलै 1950 रोजी प्राप्तिकर अधिकाऱ्याने आयकर कायद्याच्या कलम 22 (4) सह कलम 34 (4) अंतर्गत त्याच्या न्यायनिर्णयाचे सर्वोत्तम मूल्यांकन केले. याचिकाकर्ते यांनी अशाच प्रकारे स्थित असलेल्या इतर करपात्र व्यक्तींसह आयकर आयुक्त आणि केंद्रीय महसूल मंडळ, नवी दिल्ली यांच्याकडे अर्ज केला, परंतु त्यांना कोणतेही यश मिळाले नाही. 2005 आणि 2006 या दोन वर्षांपैकी कोणत्याही एका वर्षाच्या मूल्यांकनाविरोधात याचिकाकर्त्याने पतियाळा आयकर कायद्यांतर्गत कोणतेही औपचारिक अपील दाखल केलेले दिसत

नाही.10 ऑगस्ट 1950 रोजी याचिकाकर्त्याने अनुच्छेद 32 अंतर्गत या न्यायालयासमोर आपली सध्याची याचिका दाखल केली आणि याचिकाकर्त्याच्या 2004 आणि 2005 या वर्षात जमा झालेल्या उत्पन्नाचे मूल्यांकन रद्द करण्यासाठी आणि इतर आनुषंगिक दिलाशांसाठी उत्प्रेषण प्राधिलेखाच्या स्वरूपातील रिट जारी करण्याची विनंती केली.ही याचिका प्रलंबित असताना आयकर अधिकाऱ्यांनी कलम 46 अंतर्गत एक नोटीस जारी केली आहे, ज्यामध्ये असे सूचित केले आहे की जर कर भरला गेला नाही तर दंड आकारला जाईल.

प्रथमतः याचिकाकर्त्याचा युक्तिवाद असा आहे की त्याला कायद्यापुढे समानतेचा मूलभूत अधिकार आणि अनुच्छेद 14 द्वारे हमी दिलेल्या कायद्यांचे समान संरक्षण नाकारले गेले आहे. त्यांच्या तक्रारी त्यांच्या याचिकेच्या परिच्छेद 10 आणि 11 मध्ये नमूद केल्या आहेत. असे म्हटले जाते की पेप्सूमध्ये समाविष्ट असलेल्या कपूरथलाच्या लोकांना 20 ऑगस्ट 1948 पूर्वीच्या कालावधीसाठी, कपूरथला आयकर कायद्याने निश्चित केलेल्या जुन्या दराने, जो पतियाळा आयकर कायदा, 2001 ने निर्धारित केलेल्या दरापेक्षा कमी होता, आयकर भरण्यास सांगितले गेले आहे, तर 20 ऑगस्ट 1948 पूर्वी कोणताही आयकर न भरणाऱ्या नाभाच्या लोकांना उच्च दराने कर भरण्यास जबाबदार धरले गेले आहे आणि असा भेदभाव अनुच्छेद 14 च्या तरतुदींचे उल्लंघन करतो. सरदार गुरबख्श सिंग, अतिरिक्त संचालक, तपासणी (आयकर), नवी दिल्ली, जे पूर्वी पंजाब आणि पेप्सूचे आयकर आयुक्त होते, त्यांच्या प्रतिज्ञापत्राच्या परिच्छेद 10 द्वारे हा आरोप

फेटाळला गेला आहे, जो सध्याच्या याचिकेच्या विरोधात दाखल करण्यात आला आहे. त्यात असे नमूद केले आहे की, 2005 च्या मूल्यांकन वर्षासाठी, कपूरथला येथे 20 ऑगस्ट, 1948 रोजी ज्या करदात्यांची प्रकरणे प्रलंबित होती त्यांचे निर्धारण कपूरथला आयकर कायद्यांतर्गत निर्धारित दरांवर करण्यात आले होते, परंतु 2006 च्या मूल्यांकन वर्षातील पतियाळा आयकर कायद्याच्या तरतुदी आणि त्याअंतर्गत निर्धारित दर पेप्सूच्या सर्व क्षेत्रांमध्ये एकसमानपणे लागू करण्यात आले होते, ज्यात कपूरथला यांचा समावेश होता. याचिकाकर्त्याने उत्तरात दाखल केलेल्या प्रतिज्ञापत्रात नाकारला नसलेला हा आरोप योग्य मानला पाहिजे. 2005 या वर्षासाठी जुन्या कपूरथला दरानुसार मूल्यांकन स्पष्टपणे 2005 च्या अध्यादेश क्रमांक 1 च्या कलम 3 च्या तरतुदीनुसार केले गेले होते, जे अध्यादेश क्रमांक १६ च्या कलम 3 (1) च्या तरतुदीमध्ये पुनर्स्थापित केले गेले होते आणि दोन्हीनुसार सर्व प्रलंबित कार्यवाही, जेव्हा त्या सुरू करण्यात आल्या तेव्हा त्या कार्यवाहीला लागू असलेल्या कायद्यानुसार पूर्ण करणे आवश्यक होते. 20 ऑगस्ट 1948 रोजी कोणत्याही नभा करदात्यांविरुद्ध मूल्यांकनाचा कोणताही खटला प्रलंबित नव्हता, कारण त्या तारखेपूर्वी नभा मध्ये कोणताही आयकर कायदा नव्हता आणि सबब, अशा कोणत्याही करदात्यांविरुद्ध कोणतेही प्रलंबित प्रकरण पूर्ण करण्याचा प्रसंग असू शकत नव्हता. या आधारे, भेदभावाच्या आधारावर त्यांची कोणतीही तक्रार असू शकत नाही. जर काही भेदभाव असेल तर तो दोन अध्यादेशांद्वारे आणला गेला नव्हता, तर नभा मध्ये आयकर कायदा नव्हता या स्थितीमुळे होता आणि परिणामी कोणत्याही नभा

करपात्रांविरुद्ध मूल्यांकन प्रकरण प्रलंबित नव्हते. कोणत्याही परिस्थितीत, जेव्हा हक्क किंवा दायित्वे जमा झाली आणि कार्यवाही सुरु झाली तेव्हा लागू असलेल्या कायद्यानुसार प्रलंबित कार्यवाही केली जावी या तरतुदी हा एक वाजवी कायदा आहे, जो करदात्यांच्या सम्यक वर्गीकरणावर आधारित आहे, ज्याला समान संरक्षण कलमांतर्गत परवानगी आहे आणि ज्यासाठी कोणताही अपवाद घेतला जाऊ शकत नाही. आमच्या मते, अनुच्छेद कलम 14 अंतर्गत मूलभूत अधिकाराच्या कथित उल्लंघनाची तक्रार अजिबात साधार नाही.

याचिकेच्या समर्थनार्थ हजर झालेले डॉ. टेकचंद पुढे असा युक्तिवाद करतात की, नाभा राज्याचे प्रशासन मात्र 20 ऑगस्ट 1948 रोजी राजप्रमुखांनी ताब्यात घेतले होते आणि पतियाळा आयकर कायदा, 2001 सह पतियाळा कायदा २० ऑगस्ट, १९४८ रोजी आणि पासून अंमलात आणला गेला असल्यामुळे सदर याचिकाकर्त्यांच्या उत्पन्नावरील कराचे केलेले मूल्यांकन, जे 20 ऑगस्ट 1948 पूर्वी जमा झाले होते, ते पूर्णपणे बेकायदेशीर होते आणि उक्त अध्यादेशांद्वारे अधिकृत नव्हते आणि अशा प्रकारे बेकायदेशीरपणे मूल्यांकित केलेला कर वसूल करण्याचा राज्याने आग्रह धरणे म्हणजे राज्यघटनेच्या अनुच्छेद 31 (1) द्वारे हमी दिलेल्या मालमत्तेच्या याचिकाकर्त्यांच्या मूलभूत अधिकारावर आक्रमण करण्याचा धोका होता.

अनुच्छेद 31 (1) खालीलप्रमाणे आहे:

"(१) कायद्याच्या अधिकाराशिवाय कोणत्याही व्यक्तीला त्याच्या मालमत्तेपासून वंचित ठेवले जाणार नाही."

हे लक्षात घेता येईल की, खंड (१) हे 'ब्रिटिश भारतात' या शब्दांशिवाय भारत सरकार कायदा, 1935 च्या कलम 299 च्या पोट-कलम (1) ची तरतूद पुनः करते. पुढे अनुच्छेद 265 चा संदर्भ दिला जाणार आहे, जो 'वित्त' शी संबंधित भाग प्रकरण १ च्या भाग १२ मध्ये आहे. त्या अनुच्छेदात अशी तरतूद आहे की कायद्याच्या अधिकाराशिवाय कोणताही कर आकारला जाणार नाही किंवा गोळा केला जाणार नाही. भारतीय शासन कायदा, 1935 च्या संबंधित प्रकरणात अशी कोणतीही तरतूद नव्हती. जर कर संकलन हे अनुच्छेद 31 (1) च्या अर्थातर्गत मालमत्तेपासून वंचित ठेवणे असेल, तर अनुच्छेद 265 मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे पुन्हा स्वतंत्र तरतूद करण्यात काही अर्थ नव्हता. त्यामुळे असे म्हटले जाते की, अनुच्छेद 31 चा खंड (1) हा कर लादणे किंवा गोळा करणे याशिवाय मालमत्तेपासून वंचित ठेवण्याशी संबंधित आहे असे मानले पाहिजे, कारण अन्यथा अनुच्छेद 265 पूर्णपणे अनावश्यक ठरते. युनायटेड स्टेट्स ऑफ अमेरिकेत कर आकारणीचे अधिकार हे पोलिस अधिकार किंवा प्रतिष्ठित क्षेत्राच्या वापरापेक्षा वेगळे मानले जातात. आपल्या राज्यघटनेने कर आकारणीला मालमत्तेच्या अनिवार्य संपादनापेक्षा वेगळे मानले आहे आणि कायद्याच्या अधिकाराशिवाय कर आकारणीपासून संरक्षण देणारी स्वतंत्र तरतूद केली आहे. जेव्हा डॉ. टेकचंद यांना विचारले गेले की ही स्थिती योग्य नव्हती का, तेव्हा त्यांनी त्यांना दिलेल्या निष्कर्षाचे खंडन करण्यासाठी

कोणतेही ठोस किंवा खात्रीलायक उत्तर दिले नाही. आमच्या मते, कायद्याच्या अधिकाराशिवाय कर लादणे आणि गोळा करण्यापासून देण्यात येणारे संरक्षण थेट अनुच्छेद 265 पासून येते, आणि ते अनुच्छेद 31 च्या खंड (1) द्वारे सुरक्षित नाही. अनुच्छेद 265 राज्यघटनेच्या तिसऱ्या प्रकरणात नसल्यामुळे, त्याचे संरक्षण हा मूलभूत अधिकार नाही, ज्याची अनुच्छेद 32 अंतर्गत या न्यायालयात अर्ज करून अंमलबजावणी केली जाऊ शकते. अनुच्छेद 265 द्वारे मिळवलेला हक्क लागू केला जाऊ शकत नाही, असे म्हणण्याचा आमचा हेतू नाही. योग्य कार्यवाही करून त्याची अंमलबजावणी निश्चित करता येईल. आम्हाला एवढेच सांगायचे आहे की, हा अर्ज, जो या न्यायालयातील अनुच्छेद 31 (1) सह अनुच्छेद 32 वर आधारित असल्याचे अभिप्रेत आहे, तो चुकीचा समज आहे आणि तो अयशस्वी झालाच पाहिजे.

डॉ. टेकचंद यांचा संपूर्ण युक्तिवाद, कायद्याच्या अधिकाराशिवाय कर लादणे आणि वसूल करण्यापासून संरक्षणाची हमी अनुच्छेद 31 (1) द्वारे दिली गेली होती या आधारावर करण्यात आला होता आणि पेप्सू अध्यादेश कायद्याने त्यांचा योग्य अर्थ लावल्यास कोणताही आयकर भूतलक्षी प्रभावाने लादू किंवा करू शकत नव्हते, हे सिद्ध करण्याचा त्यांचा प्रयत्न होता, कायद्याच्या चुकीच्या दृष्टिकोनातून आयकर अधिकाऱ्याने 20 ऑगस्ट 1948 पूर्वी जमा झालेल्या उत्पन्नावरील कराचे चुकीचे मूल्यांकन केले होते आणि परिणामी याचिकाकर्त्याला कायद्याच्या अधिकाराशिवाय मालमत्तेपासून वंचित ठेवण्याचा धाक होता. कायद्याच्या अधिकाराशिवाय कर लादण्यापासून किंवा वसूल करण्यापासून

संरक्षण अनुच्छेद 265 द्वारे सुरक्षित आहे आणि अनुच्छेद 31 (1) द्वारे नाही, या आम्ही व्यक्त केलेल्या दृष्टिकोनातून, डॉ. टेकचंद यांनी मागितलेले प्रश्न खरोखर उद्भवत नाहीत आणि या अर्जावर त्यांच्यावर कोणतेही मत व्यक्त करणे आवश्यक नाही. ते प्रश्न केवळ योग्य कार्यवाहीत उद्भवू शकतात आणि अनुच्छेद 32 अंतर्गत लागू होण्यावर नाही. अनुच्छेद 14 अंतर्गत किंवा अनुच्छेद 31 (1) अंतर्गत याचिकाकर्त्याच्या कोणत्याही मूलभूत अधिकाराचे उल्लंघन झाले नाही या साध्या कारणावरून हा अर्ज आमच्या न्यायनिर्णयात अपयशी ठरतो आणि त्यानुसार आम्ही खर्चासह याचिका फेटाळतो.

याचिका फेटाळण्यात आली.

अपीलकर्त्याचा प्रतिनिधी: नौनीत लाल.

उत्तरवादीसाठी प्रतिनिधी: पी. ए. मेहता.

X-x-x-x

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील

न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X